

**Афанасьев Юрий Львович**, доктор философских наук, профессор Киевского университета имени Бориса Гринченка

**Культура как цель и средство качественного профессионального образования**

Утверждается, что технологические подходы, преобладающие в современной теории и практике профессионального образования, являются малоэффективными и ложными. В то время как культурологический подход, предполагающий понимание культуры как цели и способа профессионального образования, обеспечивает гармоническое развитие будущего специалиста как носителя целостной профессиональной и социальной культуры.

**Ключевые слова:** культура, цель, способ, профессиональное образование.

**Afanasiev Yuriy**, doctor of philosophical sciences, professor Kyiv university of the name of Boris Grintsenko

**Culture as the goal and method of qualitative professional education**

The central issue of this article is the question of the relationship between education and culture in the existing theory and practice of professionals training in Ukraine. It is emphasized in the article that the mere departmental division of culture and education in the system of state regulation of social life demonstrates the destructiveness of the separation of culture from education and vice versa. It is pointed out that even those regulations, legislation which define the priorities and objectives of education, are focused primarily on the «preparation of competitive human capital», armed with only technological competence. Accordingly, scientific and positivist approaches are beginning to predominate in the methodology of professional education, too. However, such approaches could form only craftsmen, but not professionals. Because professional is not only a carrier of technological competence but also the owner of the professional culture that presupposes the presence of developed professional consciousness, as well as the mastering of a wide range of professional and corporate, and sociocultural relations.

As it had been shown in the results of the surveys conducted by the author, the students acutely feel a current deficit of just such a culturological component in their preparation for future practice. They themselves are looking for literature on the culture of interpersonal relations, the culture in general. After all, modern man is a multi-faceted personality, which is constantly forced to be in the thick of professional and other sociocultural relations. Unfortunately, modern Graduate School react very poorly to this request of the society. That school is not ready, neither methodologically, either theoretically or in the area of staffing, in general. The current system of requirements for the staff of professors, lecturers, is a system of mostly formal character, bureaucratized. Pedagogy as a science is focused primarily on the development of various methods of teaching, which are torn off the character, particular qualities of the specific pedagogical personality. While students, according to surveys, want to see a bright charismatic personality as a mentor, and it is usually a person with a powerful cultural potential. Therefore, it is concluded in the article that only the approach involving the understanding of culture as of the goal and the method for professional education, can provide high-quality preparation of the modern type of professionals.

**Key words:** culture, goal, method, professional education.

*Надійшла до редакції 1.11.2015 р.*

УДК 028.1(477)

**Ковальчук Світлана Петрівна**, завідувач сектору  
Національної Публічної Бібліотеки України,  
кандидат культурології

**КНИГА У ПОДОЛАННІ СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ СЬОГОДЕННЯ**

Висвітлюється проблема можливостей книги і читання у справі подолання наслідків стресів і травмуючих подій в Україні. Йдеться про загрозу соціальної нестабільності в державі у зв'язку з неоголошеною війною та її наслідок – складний психологічний стан суспільства. На прикладі зарубіжного досвіду здійснено спробу довести необхідність широкого використання бібліотерапії та популяризації позитивного впливу книг на самопочуття людини.

**Ключові слова:** книга, читання, бібліотерапія, бібліотеки, психологічна допомога.

З огляду на події, що відбуваються в українському суспільстві: неоголошену війну та нестабільність, питання використання потенціалу книги і читання у справі боротьби зі стресами, наслідками бойових потрясінь й інших складних ситуацій, що мають місце в українському суспільстві, є актуальним та потребує пильної уваги науковців і практиків книжкової справи (фахівців бібліотек, видавництва, книгарень тощо).

Незаперечний факт, що читання вчить різносторонньому, критичному мисленню – на противагу бездумній довірі до отримуваної інформації. Вартісна книга здатна сприяти утвердженню

ідеалів добра, віри у власні сили, у краще майбутнє, спонукати до співчуття, взаєморозуміння, до дій на допомогу ближнім, на користь суспільства. Тому, з огляду на кризові явища в Україні, наслідком яких стають прояви особистісної кризи, сьогодні видаються суспільно необхідними пошук і використання доступних засобів подолання (або хоча б полегшення) проявів особистісної кризи за допомогою книг. Мова йде про необхідність звернення до бібліотерапії та більш широкого використання можливостей книги в українському суспільстві, зокрема для подолання наслідків стресових ситуацій.

Наукове обґрунтування бібліотерапії одержала на початку ХХ ст. На її розвиток вплинули праці З. Фрейда, І. Павлова, В. Бехтерева, К. Платонова, М. Рубакіна та ін. Відомо, що значний внесок для розвитку вітчизняної бібліотерапії здійснила бібліотерапевт А. Міллер, очільник першого в СРСР Кабінету бібліотерапії, створеного 1967 р. за ініціативи проф. І. Вельвовського у базовому санаторії психотерапії у Харківській обл. [5].

Цю проблему у різні часи розглядали зарубіжні та вітчизняні науковці: Б. Вознічка-Парузель, І. Борецка, В. Крейденко, І. Вельвовський, Ж. Вертій, Ю. Дрешер, Е. Жилиєва, М. Кутанін, В. Леви, А. Шапошніков та ін.

Питанням історії та практичного її використання (зокрема у роботі з дітьми) присвячені публікації українських бібліотечних фахівців: І. Гички, Д. Іваницької, Т. Каламай, О. Купіної, Л. Лугової, психологів Ю. Стадницької, І. Карівець й ін. Однак, в Україні теорія та практика бібліотерапії в достатній мірі не розроблена.

Відомо, що рукописні та друковані книги здавна використовувалися як засіб лікування, читання було одним із методів відновлення душевного здоров'я [1; 3].

Термін «бібліотерапія» (англ. *bibliotherapy*, від гр. *biblion* – книга та *therapeia* – лікування) увійшов до вжитку на початку ХХ ст. У 1916 р. С. Кротерс на сторінках журналу «*Atlantic Monthly*» вперше застосував цей термін для характеристики діяльності шпитальних бібліотек, які намагались допомогти вирішити психічні проблеми ветеранів I Світової війни за допомогою спеціально підбраної літератури. З 1920 р. починається інтенсивний розвиток бібліотерапії та виникає все більше дефініцій цього поняття [1; 40].

Бібліотерапія як лікувальне читання спочатку використовувалась у шпитальних і санаторних бібліотеках, поєднуючись із досягненнями медицини, особливо психіатрії, у взаємозв'язку з методикою бібліотечної роботи, а згодом і з методами наукового книгознавства. У процесі розвитку Б. збагачувалась методами і техніками психології та почала застосовуватись у громадських і шкільних бібліотеках. Згодом була адаптована педагогікою, завдяки чому почала використовуватись у виховних, освітніх, опікунських, виправних закладах [1, 3, 5].

Починаючи з 60-х рр. цим питанням у різних країнах присвячуються семінари, конференції, симпозіуми, спеціалісти активно працюють у бібліотеках та інших установах, створюються асоціації бібліотерапевтів, готуються спеціальні кадри.

Загалом же це поняття кожен науковець трактує по-своєму: одні відводять йому допоміжну роль при лікуванні, інші, навпаки, вважають її професійним засобом лікування розладів емоційного та нервового походження, який можуть використовувати лише кваліфіковані спеціалісти за допомогою бібліотекаря. Науковці переконують, що Б. відіграє важливу роль у лікуванні та реабілітації хворого [6; 16].

У даній статті маємо на увазі виховну (або розвиваючу чи гуманістичну) бібліотерапію – найбільш розповсюджений тип бібліотерапії, що використовується у бібліотеках, виховних закладах, інтернатах, дитячих садках, школах [1; 40–41].

Прогнози експертів щодо психологічного стану українського суспільства невтішні. Так, фахівці ГО «Патріот» ще у лютому 2015 р. стверджували, що психологічної реабілітації та соціальної адаптації через війну в Україні потребуватимуть майже 6 млн. осіб: 100 тис. – учасники бойових дій, майже 500 тис. – члени їх родин, понад 500 тис. – вимушені переселенці і майже 5 млн. осіб – громадяни України, що мешкають на окупованих та прифронтових територіях [10].

Фахівці-психологи попереджають, що психічні травми на війні неминучі. Їх наслідки: насильство, підвищена агресія, алкоголізм, наркоманія, розлучення та інші соціальні хвороби. Вони можуть проявлятися як одразу після пережитих травмуючих ситуацій, так і через досить тривалий час. Усе залежить від конкретного випадку. Тому стверджують, що в Україні існує реальна загроза соціальної нестабільності [4].

Держава надає певні гарантії щодо психологічної допомоги, реабілітації, підтримки вимушених переселенців, військових та їх родин на законодавчому рівні. Затверджені й впроваджуються обласні, місцеві комплексні програми підтримки учасників АТО та їхніх сімей,

плани заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації і соціальної адаптації учасників АТО, що містять пункти стосовно надання психологічної допомоги. Пропозиції до цих програм разом напрацьовували психологи, психотерапевти, волонтери, громадські активісти, медики, представники державної влади та місцевого самоврядування. Поступово відкриваються різні служби, що надають безоплатну психологічну підтримку тощо. Крім того, вживаються заходи щодо створення єдиної системи підготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів із психологічної реабілітації та соціальної роботи.

Усвідомлюючи той факт, що багато країн світу мають значні успіхи у подоланні наслідків війни, до України запрошуються спеціалісти з-за кордону для запозичення у них досвіду роботи з військовими, переселенцями та адаптації його до українських реалій.

Потрібно віддати належне численним громадським, благодійним, волонтерським організаціям, діяльність яких щодо залучення фахівців для надання психологічної допомоги значно активізувалася останнім часом. Зокрема проводяться тренінги, обговорення, круглі столи, конференції за участю зарубіжних фахівців та ін. заходи як для бійців, так і для переселенців (дітей та дорослих) тощо. Широко використовуються можливості соціальних мереж для обміну необхідною інформацією і для її поширення (створено сайти, сторінки у соціальних мережах громадських, волонтерських організацій, що займаються відповідною проблематикою, висвітлюють результати своєї роботи).

Вивчається зарубіжний досвід, проводиться аналітична, інформаційна робота, у результаті якої розробляються і розміщуються у мережі Інтернет різні поради бійцям та їх родинам, формуються добірки корисної літератури, переліки електронних ресурсів (як для психологів, педагогів, волонтерів, так і безпосередньо для тих громадян, які потребують допомоги) тощо. Так, у лютому 2015 р. розроблено та опубліковано «Поради психологів родинам учасників АТО» [8], у березні 2015 р. – поради психологів родинам бійців, які пережили полон [7]. Громадська організація «Жіноча варта» на своєму сайті створила розділ «Бібліотека», де можна знайти низку корисних матеріалів у вільному доступі. Зокрема, створено посібник «Діти та війна: навчання технік зцілення» і підготовлено інформацію для бійців: «Невидиме поранення. Як зберегти життя та здоровий глузд після повернення з фронту» [2; 12]. Попри фінансові й інші труднощі, налагодження контактів і обміни цінною інформацією, досвідом у цій сфері тривають. Особливої ваги у цей складний час набуває діяльність бібліотек, а їхня можливість безкоштовно надавати якісну інформацію, документи з актуальних питань, у т.ч. книги – видається винятковою.

Бібліотерапія як засіб допоміжного лікування використовується у багатьох країнах світу (США, країни Європи та Азії). На професійній основі здійснюється медиками та бібліотекарями, що володіють теорією та практикою лікування читанням. Об'єктами впливу Б. є дорослі і діти – як здорові фізично, але з травмою душі, так і люди, що мають аномалії в розвитку.

У 2013 р. на річних зборах Американської соціологічної асоціації (ASA) соціолог Дж. Боумен з університету Цинциннаті виступила з доповіддю про користь бібліотерапії. Доведено, що читання літератури позитивно впливає на психіку людини [9].

За інформацією видання *Gazeta.ua*, опублікованою у липні цього року, депресію, стрес, страх перед змінами й десятки інших психічних і фізичних розладів лікують за допомогою ретельно підібраних художніх творів. Такі спеціалісти працюють у Лондоні, Белграді, Сан-Паулу [11].

У Великобританії ще 2013 р. за ініціативи Британської асоціації читання була затверджена державна програма, відповідно до якої лікарі можуть призначати пацієнтові в якості лікування книгу зі списку спеціальної рекомендованої літератури (схвалений фахівцями Міністерства охорони здоров'я). Жителів Великобританії, за допомогою програми «Readingwell», що має два напрями «Книги за рецептом» та «Книги для підвищення настрою», закликають керувати своїм здоров'ям і самопочуттям використовуючи «self-helpreading» («читання для самопомоги») (див. сайт: <http://reading-well.org.uk/books>). Для кожної психологічної проблеми прописується своя книга, яку легко можна відшукати у бібліотеках країни, а фахівці асоціації читання рекомендують читати книги із затвердженого списку самостійно. У книгах міститься корисна інформація про проблему та описуються методи самопомоги, покрокові інструкції. У рамках програми бібліотеки співпрацюють із місцевою владою, зокрема з органами у сфері охорони здоров'я. Останні допомагають із фінансовими питаннями для придбання необхідних книг. Так, у 97% публічних бібліотек Великобританії можна отримати книги зі згаданого списку «Книги за рецептом». Показово, що за останні 2 роки (станом на 5 жовтня 2015 р.) послугою «Книги за рецептом» скористалися півмільйона людей. Тобто започаткована програма дійсно виявилася актуальною та допомагає користувачам бібліотек у вирішенні питань щодо здоров'я і самопочуття.

Ініціатива «Readingwell» асоціації читання Великобританії має ще один напрям – «Книги для підвищення настрою». Таким чином відбувається просування на національному рівні читання

романів, віршів та науково-популярних видань. На основі рекомендацій читачів та читацьких груп створені відповідні списки книг, здатні покращити настрій. На сайті «Readingwell» можна знайти відгуки задоволених програмою читачів, відгуки про різні книги, вдячні слова бібліотекарям тощо. Крім того, привертає увагу видання «Лікування романами» (автори – Е. Бертю і С. Елдеркін) – книга написана у стилі медичного довідника і вже видана у 18 країнах. В алфавітному порядку подано недуги чи проблеми, і до кожної з них – список рекомендованої літератури з роз'ясненням, чому ці тексти можуть допомогти. За умовами контракту, видавець у кожній країні має право змінювати до чверті її тексту, додаючи актуальні для даного регіону чи держави хвороби й тексти місцевих авторів.

Загалом, міжнародний досвід доводить, що бібліотерапія – перспективна галузь діяльності. А вивчення впливу спеціально підібраної літератури на самопочуття людини – актуальна проблема сьогодення. Необхідність використання її елементів у роботі бібліотек – очевидна. В Україні бібліотерапія знаходить практичне застосування у бібліотеках (більшою мірою – бібліотеках для дітей): укладаються рекомендаційні списки літератури, готуються методичні матеріали, організовуються книжкові виставки; створюються психологічні служби, бібліотерапевтичні центри, працюють психологи, які використовують бібліотерапію тощо. Бібліотекарі та читачі беруть участь в акціях зі збору книг для бійців АТО, військових частин, для переселенців, дітей, які лишилися на окупованих територіях тощо. Так, у березні 2015 р. Міністерством культури України ініційована всеукраїнська акція зі збору книжок до бібліотек військових частин Збройних сил – «Бібліотека українського воїна». За час проведення до ініціативи долучились вже майже 1300 бібліотек, понад 80 громадських організацій і видавців та понад 1600 користувачів бібліотек, авторів, волонтерів, небайдужих жителів міст і сіл України.

Значно зросла кількість видавництв, які долучаються до Акції та громадських організацій, у т.ч. волонтерських, що надають книги і допомагають з їх доставкою у зону АТО до військових частин, шпиталів та для формування польових бібліотек.

Нинішня ситуація, безсумнівно, потребує злагодженої роботи представників бібліотек, видавництв, книгарень, ЗМІ для інформування населення про можливості книг у справі покращення психологічного стану людини, для задоволення потреб користувачів у книгах відповідної тематики. Доцільним є виважений підхід, співпраця з фахівцями, зокрема психологами, психотерапевтами, волонтерами та спрямування необхідних ресурсів для покращення психологічного здоров'я суспільства в цілому і його окремих вразливих груп зокрема. Необхідне й проведення інформаційних заходів, акцій тощо.

Проблема терапії книгами, читанням є складною та багатоаспектною. Видається важливим подальше вивчення зарубіжного і власного досвіду використання бібліотерапії як підґрунтя для подальших дій, спрямованих на конкретний результат – полегшення наслідків різноманітних стресових ситуацій, що мають місце в українському суспільстві, адже травмуючі події впливають не лише на родини людей, які їх пережили, а й суспільство загалом. Щоб не допустити критичної кількості людей у суспільстві, які потребуватимуть психологічної допомоги, потрібна небайдужість кожного, наполеглива робота і максимум зусиль аби разом впоратися з цими викликами часу.

### Список використаної літератури

1. *Вознічка-Парузель Б.* Бібліотерапія: від теорії до практичної діяльності / Б. Вознічка-Парузель // Острів безпеки у світі небезпек: на допомогу бібліотерапевту / упоряд. Л. А. Лугова, Ю. В. Стадницька ; Львів. обл. б-ка для дітей. – Л., 2012. – С. 40–44.
2. *Діти та війна: навчання технік зцілення* [Електронний ресурс] // Українська жіноча варта. – Режим доступу: <http://uzv.org.ua/posibnik-diti-i-viyna-navchannya-tehnik-ztsilennya/#sthash.dpuf>
3. *Дрешер Ю. Н.* Библиотерапевтическая деятельность: методология и методика : моногр. / Ю. Н. Дрешер. – М. : Либерея-Библинформ, 2009. – 240 с.
4. *Зубко Г.* Украине необходима Программа реабилитации и адаптации участников АТО [Электронный ресурс] / Г. Зубко // Украинская правда. – Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/rus/columns/2014/09/23>
5. *Крейденок В. С.* Библиотерапия / В. С. Крейденок // Библиотечная энциклопедия. – М. : Изд-во «Пашков дом», 2007. – С. 170–171.
6. *Купіна О.* Книга зцілює : [прес-консультація про бібліотерапевтичний напрям діяльності бібліотек] / О. Купіна, Т. Каламай // Світ дитячих бібліотек. – 2002. – № 4. – С. 11–13.
7. *Мазур Є.* Поради психологів родинам бійців, які пережили полон [Електронний ресурс] / Є. Мазур, О. Еверт, Н. Агаєв // 24 телеканал новин. – Режим доступу: [http://24tv.ua/poradi\\_psihologiv\\_rodinam\\_biytsiv\\_yaki\\_perezihili\\_polon\\_n556610](http://24tv.ua/poradi_psihologiv_rodinam_biytsiv_yaki_perezihili_polon_n556610)
8. *Мазур Є.* Поради психологів родинам учасників АТО [Електронний ресурс] / Є. Мазур, А. Баца, О. Еверт // 24 телеканал новин – Режим доступу: [http://24tv.ua/23\\_poradi\\_viyskovih\\_psihologiv\\_simyam\\_biytsiv\\_ato\\_n543287](http://24tv.ua/23_poradi_viyskovih_psihologiv_simyam_biytsiv_ato_n543287)

9. **Повар Л.** Читання – ліки від стресу [Електронний ресурс] / Л. Повар // Книга будує мости і відкриває світи. – Режим доступу : [http://kniga-svit-2013.blogspot.com/2014/07/blog-post\\_44.html](http://kniga-svit-2013.blogspot.com/2014/07/blog-post_44.html)
10. **Психологічної реабілітації та соціальної адаптації через війну в Україні потребуватимуть майже 6 млн. осіб – експерти** [Електронний ресурс] // УНІАН. – Режим доступу: <http://press.unian.ua/pressnews/1045562-psihologichnoji-reabilitatsiji-ta-sotsialnoji-adaptatsiji-cherez-viynu-v-ukrajini-potrebuvatimut-blizko-6-mln-osib-eksperti.html>
11. **Семиженко А.** Бібліотерапія [Електронний ресурс] / А. Семиженко // Gazeta.ua. – Режим доступу : [http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/\\_biblioterapiya/634774](http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_biblioterapiya/634774)
12. **Як зберегти життя та здоровий глузд після повернення з фронту** [Електронний ресурс] // Українська жіноча варт. – Режим доступу : <http://uzv.org.ua/nevidime-poranennya/#sthash.XenWdYfS.dpuf>

## References

1. **Voznička-Paruzel B.** Biblioterapija: vid teoriji do praktičnoji dijalnosti / B. Voznička-Paruzel // Ostriv bezpeky u sviti nebezpek: na dopomohu biblioterapevtu / uporjad. L. A. Luhova, Ju. V. Stadnycka ; Lviv. obl. b-ka dlja ditej. – L., 2012. – S. 40–44.
2. **Dity ta vijna: navčannja teknik zcilennja** [Elektronnyj resurs] // Ukrajinska žinoča varta. – Režym dostupu: <http://uzv.org.ua/posibnik-diti-i-viyna-navchannja-tehnik-ztsilennja/#sthash.dpuf>
3. **Drešer Ju. N.** Byblyoterapevtyčeskaja dejatel'nost: metodolohija y metodyka : monohrafiya / Ju. N. Drešer. – M. : Lybereja-Bybynform, 2009. – 240 s.
4. **Zubko H.** Ukrayne neobxodyma Prohramma reabylytacyy y adaptacyy učastnykov ATO [Elektronnyj resurs] / H. Zubko // Ukraynskaja pravda. – Režym dostupa: <http://www.ppravda.com.ua/rus/columns/2014/09/23/7038551/>
5. **Krejdenco V. S.** Byblyoterapija / V. S. Krejdenco // Byblyotečnaja encyklopedija. – M. : Yzd-vo «Paškov dom», 2007. – S. 170–171.
6. **Kupina O.** Knyha zciljuje : [pres-konsultacija pro biblioterapevtyčnyj naprjam dijalnosti bibliotek] / O. Kupina, T. Kalamaj // Svit dytjačyx bibliotek. – 2002. – # 4. – S. 11–13.
7. Mazur Je. Porady psihologiv rodynam bijciv, jaki perežyly polon [Elektronnyj resurs] / Je. Mazur, O. Evert, N. Ahajev // 24 telekanal novyn. – Režym dostupu: [http://24tv.ua/poradi\\_psihologiv\\_rodinam\\_biytsiv\\_yaki\\_perezhlili\\_polon\\_n556610](http://24tv.ua/poradi_psihologiv_rodinam_biytsiv_yaki_perezhlili_polon_n556610)
8. **Mazur Je.** Porady psihologiv rodynam učasnykiv ATO [Elektronnyj resurs] / Je. Mazur, A. Baca, O. Evert // 24 telekanal novyn. – Režym dostupu: [http://24tv.ua/23\\_poradi\\_viyskovih\\_psihologiv\\_simyam\\_biytsiv\\_ato\\_n543287](http://24tv.ua/23_poradi_viyskovih_psihologiv_simyam_biytsiv_ato_n543287)
9. **Povar L.** Čytannja – liky vid stresu [Elektronnyj resurs] / L. Povar // Knyha buduє mosty i vidkryvaje svity. – Režym dostupu : [http://kniga-svit-2013.blogspot.com/2014/07/blog-post\\_44.html](http://kniga-svit-2013.blogspot.com/2014/07/blog-post_44.html)
10. **Psixolohičnoji reabilitaciji ta socialnoji adaptaciji čerez vijnu v Ukrajinі potrebuvatymut majže 6 mln. osib – eksperty** [Elektronnyj resurs] // UNIAN. – Režym dostupu: <http://press.unian.ua/pressnews/1045562-psihologichnoji-reabilitatsiji-ta-sotsialnoji-adaptatsiji-cherez-viynu-v-ukrajini-potrebuvatimut-blizko-6-mln-osib-eksperti.html>
11. **Semyženko A.** Biblioterapija [Elektronnyj resurs] / A. Semyženko // Gazeta.ua. – Režym dostupu : [http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/\\_biblioterapiya/634774](http://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_biblioterapiya/634774)
12. **Jak zberehty žyttja ta zdorovyj hluzd pislja povornennja z frontu** [Elektronnyj resurs] // Ukrajinska žinoča varta. – Režym dostupu: <http://uzv.org.ua/nevidime-poranennya/#sthash.XenWdYfS.dpuf>

**Ковальчук Светлана Петровна**, заведующий сектором НПБУ, кандидат культурологии

### **Книга в преодолении стрессовых ситуаций настоящего**

Освещается проблема возможностей книги и чтения в деле преодоления последствий стрессов и травмирующих событий в Украине. Речь идет об угрозе социальной нестабильности в государстве в связи с необъявленной войной и ее следствии – сложном психологическом состоянии общества. На примере зарубежного опыта предпринята попытка доказать необходимость широкого использования библиотерапии и популяризации положительного влияния книг на самочувствие человека.

**Ключевые слова:** книга, чтение, библиотерапия, библиотеки, психологическая помощь.

**Kovalchuk Svetlana**, Head of the NPBU, PhD Cultural Studies

### **The book in overcoming stressful situations of present**

The article is dedicated to the problem of book and reading capabilities in overcoming different stressful and traumatic events in Ukraine.

There is the threat of social instability in Ukraine because of the undeclared war in the country and its consequence – a complicated psychological state of society.

Alleged that reading teaches equilateral, critical thinking – as opposed to mindless blind trust in the information you receive. A good book is able to promote the ideals of good faith in themselves and a better future, to encourage compassion and understanding, to action for the benefit of society.

Notes that the handwritten and printed books have long been used as a treatment, reading was one of the mental health recovery methods. Bibliotherapy is used in many countries (USA, Europe and Asia). International experience shows that the Bibliotherapy is a promising field of activity. A study of the influence of specially matched literature to human health – a burning issue today. Need to use its elements in the libraries is obvious. In Ukraine Bibliotherapy finds practical application in public libraries (mostly – in libraries for children).

Librarians and readers are also involved in actions to collect books for soldiers, for immigrants, for children who remained in the occupied territories and more.

There is necessity of wider use Bibliotherapy and promote the positive impact of books on human health.

**Key words:** book, reading, Bibliotherapy, libraries, psychological help.

*Надійшла до редакції 11.10.2015 р.*

УДК 712

*Любченко Оксана Миколаївна*, кандидат культурології,  
старший викладач кафедри культурно-дозвілдової діяльності  
Київського національного університету культури і мистецтв

## **АРХІТЕКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНЕ ФОРМУВАННЯ ПАРКОВОГО ПРОСТОРУ: ПРИНЦИПОВІ ПІДХОДИ**

Розглядаються особливості принципів архітектурно-композиційного формування паркового середовища: імітація живої природи, прикрашання паркового простору археологічними об'єктами, унікальними архітектурними спорудами при дотриманні естетики ландшафтної місцевості. Простежуються еволюційні тенденції організації художнього паркового простору у різних історичних періодах.

*Ключові слова:* архітектура, композиція, парк, парковий простір, скульптура, природне середовище, ландшафт.

*Актуальність теми.* Парки, як особливий тип закладів культури, фокусують свою діяльність на задоволенні соціокультурних потреб людини у відпочинку, оздоровленні та естетичній насолоді у процесі її контактів із природним середовищем, сприяючи й виконанню благородної духовної місії – відновленню історичного гуманітарного знання, історичної пам'яті людини. Тому дотримання архітектурно-композиційних принципів гармонійного поєднання архітектурних об'єктів із природним середовищем, спрямованих на вирішення завдань оптимізації формування садово-паркових об'єктів у нових соціально-економічних умовах, є завжди актуальним й потребуватиме все нових наукових досліджень.

*Огляд останніх публікацій.* Сучасна наукова література розглядає парки у різних вимірах: як творчий продукт садово-паркового мистецтва та ландшафтної архітектури, складову природного середовища, ресурс туристичної діяльності, компонент дозвілливо-рекреаційної системи. Усі названі виміри пов'язані з певними принципами архітектурно-композиційного формування паркового простору, що забезпечують гармонію та красу парку, задовольняючи бажання людини залишитися наодинці з природою у затишному її куточку, помилуватися приголомшливими видами ландшафту, нарешті – зробити успішним і прибутковим власний туристичний бізнес на конкурентному українському ринку.

У межах архітектурного напряму існує низка досліджень, присвячених окремим пам'яткам садово-паркової архітектури. Це роботи В. Дударця, Ю. Єгорова, В. Корчемного, І. Косенко, І. Лавлинської, С. Ожегова та ін. І. Лавлинська, досліджуючи особливості ландшафтно-планувальної практики садово-паркових об'єктів, визначає основні типи садово-паркових композиційних структур та фактори впливу на їх організацію. Автор висловлює потребу у вивченні регіональних практик паркобудування з розробленням моделі композиційної побудови садово-паркового простору [4]. Ю. Єгоров простежує еволюцію архітектурно-ландшафтного середовища паркового ансамблю «Софіївка». Піднімаючи питання гуманізації архітектурно-ландшафтного простору, він вважає актуальним розроблення необхідних заходів окультурення та екологізації простору ландшафтних парків, збереження їх архітектурного середовища як історико-культурної спадщини [2; 104]. С. Ожегов, досліджуючи ландшафтну архітектуру в Росії та інших регіонах світу, показав історичну еволюцію цієї мистецької галузі від найдавніших часів до наших днів. Автор увагу надає історії виникнення найвідоміших ландшафтних архітектурних об'єктів у контексті практичного досвіду розвитку споруд ландшафтної архітектури у різні історичні періоди [5].

Дисертаційна робота В. Дударця присвячена аналізу виникнення й розбудови в Україні міських садів. Автором розроблена історична та сучасна класифікація міських садів із виділенням перспективних типів міського саду у ХХІ ст. Інші роботи цього автора висвітлюють питання паркового композиційного мистецтва, створення паркового ландшафту, гармонізації природних і антропогенних його складових [1].